KAYSERİ BELEDİYE VE ÖZEL İDARE BİRLİĞİ YAYINLARI

7 – 13 NİSAN 1986

I. KAYSERİ

KÜLTÜR VE SANAT HAFTASI KONUŞMALARI VE TEBLİĞLERİ

KAYSERİ – 1987

KAYSERİLİ HALK ŞAİRLERİ VE DADALOĞLU

Râsim DENİZ

Halkın bulunduğu yerde, halk şâiri de bulunacaktır; Şâirler toplumun görür gözü, duyar kulağı ve söyler dilidirler. Onlar Halk ile ağlarlar, gülerler, duyarlar, düşünürler ve onların dertlerini, sevinçlerini dile getirirler. Onlar beğendikleri kişi veya kişileri öğerler, beğenmediklerini de yererler. Onlar,kıtlık, yangın, zelzele, savaş, vebâ gibi toplum âfetlerini destanlaştırırlar. Onlar halka zulmedenleri, kim olursa olsunlar mutlaka hicvederler, halkın sesini, nefesini yansıtırlar.

Yirmi dört Türk boyunun yerleştiği Kayseri'de, ilk bakışta halk şâirleri az gibi görülürse de, bunun böyle olmadığını biraz araştırma yapan kimseler bilerler. Kayseri eski bir kültür merkezi olarak halkı şâirlerinin devamlı uğrak yeri olmuştur. Kerem dişlerini burada çektirmiş, ünlü âşık Karac'oğlan'ın yolu Kayseri'ye uğramıştır. 19. yüzyılda yetişen 4 büyük halk şâirlerimizden ikisi Seyrânî ve Dadaloğlu Kayserilidir. Aynı asırda Kayseri'de yetişen Erkiletli Âşık Hasan, Molulu Revâî, Bünyanlı Sıtkî ve Kayseri merkezinden Hilmî, Hicâbî, Himmetî halk şâirlerinin ünlülerindendi.

Kayserili halk şâirlerini iki grupta incelemek gerekir.

a) Bilinen Kayserili halk şâirleri. Bunları Kayserili yazar, şâir sayın Abdullah Satoğlu "Başlangıçtan günümüze Kayseri Şâirleri" isimli kitabında toplamıştır. Bu kitapta bahserilen halk şâirlerinin sayısı 33'ü bulmaktadır. Sayın yazar, üçüncü baskıya daha geniş olarak hazırlanmakta olduğunu söylediler, sevindirici bir haberdir. Ancak biz, burada Kayserili halk şâirlerinden,

b) Bilinmeyenleri üzerinde duracağız. Bilinen halk şâirlerinin de bilinmeyen şiirlerini de burada sunmaktan mutluluk duyacağız. Kayserili halk şâirleri ve şiirleri hakkında zaman zaman yazmakta olduğum Kayseri Erciyes Dergisi sahipleri Av. Nevzat Türkten ile Müh. Âlim Gercel'e teşekkürü bir borç bilirim.

Şimdiye kadar bilinmeyen Kayserili halk şâirlerinin adedi 16 olup isimleri ve şiirleri şöyledir:
Kayseri72

AŞIKÎ (1765 – 1821)

19. yüzyıl halk şâirlerinden olan Âşıkî, Felâhiye'ye bağlı Acırlı köyünde bulunmaktadır. Fakir bir âşık olan Âşıkî, Acırlı köyüne gelip yerleşmiştir. Mezarına "âşık baba" mezarı denilmektedir.

Âşıkî'nin elimizde "gam çekme divâne gönül" ve "çok" redifli beşer haneli iki koşması mevcuttur. Birinci koşmanın ilk ve son haneleri:

Kul olanın Hak katında işleri
Bilinir gam çekme divâne gönül
Sabır eyle bir gün gözün yaşları
Silinir gam çekme divâne gönül

Âşıkî ümidin kesmez şahından
Dâim dilek diler kul, Allah'ından
Niyâzim muradım Hak dergâhından
Alınır gam çekme divâne gönül.

Hiç bilmezem ben bu halka n'etmişem
Aceb haldir bana dişin biler çok
Bu meydanda ne atmış ne tutmuşam
Gıybetimi söylemeğe yeler çok.

Vefâsı ne yüze güler yârenin
Melhemi yok dilde olan yârenin
Hâlin sorun Âşikî bîçârenin
Her taraftan cevr-i cefâ kılar çok

Bibliyoğrafya:

Âşık Berrâkî (Ali Demirpençe, Acırlı köyünden)

TEMENNÂYİ

Kayseri civarında yetişen halk şâirlerindendir. İlm-i huruf'a ve Mezhebi Tenâsub'a ait bir çok kitaplar toplu-yarak epeyce taraftar edinmiştir. İtikat olarak insana:

"Âdem âlem-i kubradır ve mazhar-ı Hudadır" demekte ve kadınlar için de:

"Ey sanem sen mazharu'llahsın
Nusha-i cümle kelâmu'llahsın"

demekte ve her gördükleri güzele secde kılmakta idiler. Bütün sünnîlerle alay ediyorlar ve gördükleri sakallı insanlara, namaz kılanlara:

"Sofu kalender ol, gel kazıt saçı, sakalı
Şânına bu bir tuzaktır, gider bu kıl ü kâli"

veya:

"Ebleh olma sofu ömrü vermek sakın nesneye
Gözün aç dîdâr-ı cennet hûri gılman bundadır"

demek suretiyle kendi itikatlarını, bozuk düşüncelerini yaymak istiyorlardı. Bu durumdan haberdar olan Bâyezid bu tâifenin bertaraf edilmesi için emir vermiş ve bunların bazıları kılıçla, bazıları da yakılarak cezalandırılmışlardır.

Bibliyoğrafya:

Lâtîfî Tezkiresi: Deniz, Râsim Kütüphanesi. Varak 40 b.

GEDÂYÎ

19. yüzyıl şâirlerinden Gedâyî, Kayserilidir. Aynı asırda yaşayan Tokatlı Gedâvî ile hiçbir ilişkisi yoktur. Kayserili Gedâyî sünnî şâirlerden olup 19. asırda yazılmış cönklerde şiirlerine rastlanmaktadır. Bir Koşması şöyledir:

Çekilmez âteşi duzahtan şedid
Fırakı, hasreti, nârı gurbetin
Lutfu, mürüvveti olmuş nâbedid
Kalmamış bir vefâdârı gurbetin

Gedâyî bilmezem nice edeyim
Evvel bahar gelsin çıkıp gideyim
Varıp vatanımda ârâm edeyim
Görmeyim yüzünü bâri gurbetin

Başka bir Koşması da "oldu" redifli olup 4 haneden oluşmaktadır. İlk hanesi:

Murg-ı dil meyletti seri-zülfüne
Bana dağ başında âşiyân oldu
Bağladım gönlümü kâküller beğe
Cemaatı-aklım perişân oldu

son hanesi:

Gedâyi'm ne gürci, gürcistan kaldı
Nice âşıkları sevdâya saldı
Güzellikte şöhret direfşân oldu
Şîveler kesbidüp nev-civân oldu.

Gedâyî'nin 7 beyitlik bir şiiri de "kaldı" redifli olup (4 Mefâîlün) nindedir. İlk beyti:

"Tükendi nakd-i ömrüm dilde bir sevdâ-yı âh kaldı
Yolunda bîvefânın arz-ı keşi bir benim nigâh kaldı"

şiirin son beyiti:

"Gedâyi'm râh-ı aşkda vârımı heb eyledim yağma
Elimde sâde bir keşkül başımda fes, külâh kaldı"

Bibliyoğrafya:

Uraz, Murat, "Halk Edebiyatı, Şiir ve Dil Örnekleri, Suhûlet Kütüphanesi, 1933. Sayfa, 186, 187.
Deniz, Râsim, Öz. Kütüp. Âşık Sâmî, Şiir mecmuası, Varak 3b.

ŞEYHÎ

19. yüzyıl şâirlerinden olan Şeyhi'nin asıl adı İbrahim'dir. Mevlevî şeyhlerinden Kayserili Ahmed Remzi Akyürek'in anne tarafından dedesi olan Şeyhî, Gamrem-zâde Seyyid Ahmed Hâşim'in oğludur. Aynı ailede Mimar Mühendis Yılmaz Gavremoğlu'nda bulunan cönkte Şeyhî'nin 195 şiiri bulunmaktadır. Hece ölçüsüyle yazdığı 7 hanelik bir şiirinin ilk ve son kıt'aları şöyledir:

"kün" lafz-ı şerîfi dinmezden evvel
Esâs-ı kâinat konmazdan evvel
Çarh-ı semâvâtın dönmezden evvel
"Lâ"yı "illâ" bizim lisânımızda

Bâb-ı teslim içre olmaz kıl ü kâl
Sahbâ-yı vahdettir içilen zülâl
Dünya dilber olsa meyletmek muhâl
Şeyhîyâ gönlümüz bir tânemizde.

Bibliyoğrafya:

Gavremoğlu, Yılmaz, Cönkü.

ÂŞIK RÜŞDÎ

19. yüzyıl halk şâirlerinden Rüşdî, sesinin güzelliği ve sazının raklığı ile ünlüdür. Halk şiirindeki ezgileri çok iyi bilen Rüşdî Aras çeşitli yörelerini gezmiş ve bir çok şâirlerle karşılaşmıştır. 1883 yılında Trabzon'da Sipahi Pazarı'ndaki kahvede Yusuf Ziya ile otururken müşterek söyledikleri bir müstezattan bir beyit şöyledir:

"Hublarla gezer sevdiğim akranına fâik
Her veçhile lâyık"

Kayserili Rüşdî, Niksarda Sıvaslı Pesendî ile karşılıklı şiir söylemiş, Çankırı'da bulunmuştur. Gezgince şâir olan Rüşdî bir ara Hacca gitmiş hacı olmuştur. Rüşdî'nin 1839 yılında Nisip savaşı için söylediği 2 hanelik destanı önemlidir. Bu destanda Hafız Paşa ile İbrahim Paşayı karşılaştırır. Destanın son hanesi şöyledir:

"Fakir Rüşdî gör ki, kaldı ne halde
Nâm verdin İbrahim yedi kıralda
Bin ikiyüz elli beş senesinde
Nizib'in cengine bir destanım var"

Rüşdî, kalender-meşreb bir şâirdir. Asrının kültürüne vâkıf ve tasavvıf temlerini bilen bir âşıktır. İlk senelerinde kabına sığmayan coşku içinde kalenderâne şiirler söyler, bu hususta koşmaları önemlidir:

Evvela Hudâ'sı bir adı Sübhan
Andan getirdiler ızhara meni
Ahsen-i takvimde var oldu insan
Âhir getirdiler ikrara meni

Bizler hayyız, bir doğup ölmeyiz
Yerden hasıl olup, gökten yağmayız
Câmiye, tekkeye bizler sığmayız
Zabteder kerhane, meyhane meni

Korkmaz günahından Rüşdî zerefkar
Hakkının hikmeti eylerken nazar
Mülkünün sahibiyle eyledim pazar
Görenler zannetmiş zenpara meni.

Rüşdî'nin yayımlanmamış iki koşması vardır. "Perçemin" "asdılar" redifli koşmaları 3'er hanelidir. Ayrıca yayımlanmamış bir de Divanı vardır. "ateşi" redifli olan divan (Fâilâtün) 3 ve fâilün vezninde bu şiirin son hanesi şöyledir:

Rüşdiyâ beyhûde mi bu çektiğim derd-i kaza
Bu husûsa ermek içün çektiğim gayrı cezâ
Şîve-i reftârına versem cânım ben de terâ
Ol sebebten aynıma gelmez velâyet âteşi.

Bibliyoğrafya:

Deniz, Râsim, Öz. Kütüp. Seyit Ömer Efendi Şiir Mecmuası varak, 10a, 15a, 19a, Uraz, Murat, "Halk Edebiyatı, Şiir ve Dil Örnekleri" İstanbul, 1933, s.29.
Öztelli, Cahit, "Uyan Patşahım" Milliyet yayınları, s.557 — 559.
Onay, Ahmet Talat, Çankırı Şâirleri, Cilt bir s.

ŞÂİR SÂLİM EFENDİ

19. asırda yetişmiş halk şâirlerimizden biri de Sâlim Efendidir. Kendisi Müftüoğlu diye bilinen bir âileye mensuptur. Babası Şeyh Seyyid Mustafa Haşim'dir. Haşim Kayseri'de 20 sene müftilik makamında bulunmuştur. Sâlim Efendi de babası gibi âlim ve fâzıl biridir. O'da babası gibi 15 sene Kayseri müftiliğinde görev yapmıştır. Bir şiirinde "bütün Kayseriyye'ye irfânı ben verdim" demektedir. Özel kütüphanesinde yazma divanının fotokopisi mevcuttur. Şâirin "Zamane Destanı" önemlidir. Bu destandan örnek kıt'alar:

Ehl-i kemal oldu melâl
Fetva verir şahs-ı cehûl
Sadra denî eyler hulûl
Erbâb-ı irfan kalmadı

Zağarla tazı azdı pek
Yazı yaban maymun, şebek
Yok kurda varır bir köpek
Amma ki, tavşan kalmadı.

Sevmez zağarla tazıyı
Çekmiş köpekten azıyı
Kurda yedirdi kuzuyu
Gayretli çoban kalmadı.

Bibliyoğrafya:

Gavremoğlu, Yılmaz, Salim Divanı Fotokopisi, Varak 86.
Deniz, Râsim, Öz. Kütüp. Fotokopi, varak 86.

ENVER

19. yüzyıl hak şâirlerinden olan Enver, Müfti ve şâir Sâlim Efendi'nin oğludur. Babası ve dedesi gibi bu da âlim şâirlerdendir. Kendisi Kayseri Müderrislerindendir. Elimizde çokca şiirleri mevcuttur. Şarkı halinde yazılan bir şiirinden örnek kıt'a:

"Hiç bilmem Enver böyle edâda
Kim görse olmaz ona üftâde
Aşkın düşürdüm bir bey-zâdeye
Yandım yakıldım bilmem ne çâre"

FEYZÎ

Kayseri'de Feyzioğlu âilesine mensup "Nakibü'l-Eşref Efendi'nin oğludur. Çeşitli konularda şiirleri vardır. Koşmalarından örnek bir kıt'a şöyledir:

"Sevdiğim biimiyor asla vefayı
Âşıkına eyler cevr-i cefayı
Ağyar ile sürer zevk ü sefayı
Fevziye bizlere oldu bîğâne"

Bibliyoğrafya:

Gavremoğlu, Yılmaz, Sâlim Divanı Fotokopisi, Varak 78
Deniz, Râsim, Öz. Kütüp. Fotokopi Varak.

ÂŞIK RÛZÎ

19. yüzyıl halk şâirlerimizden olan Rûzî, Kayseri'de Çubukçuoğlu ailesine mensuptur. Asıl adı Mehmet olan Rûzî'nin yayımlanmamış iki koşması ve divanı tarzında bir şiiri mevcuttur. Şâir okur-yazar (kalem şuârası) dır. Kızılelma ülküsünü bilecek kadar târihî temlere vâkıftır: 6 beyit olan Divanından:

"Tâ kızılelma" ya uç vermiş siyah hâlin henüz
Hükmider Fas mülkine gûya senin kâşın gözün"

Koşmalarından örnekler:

Kalmadı mecâlim nâtuvân oldum
Dilverdim vereli ol dildâra ben
Bîvefâ olduğun anladım bildim
Ne çâre kul oldum sitemkâre ben

Terk eylemek olmaz serde var sevdâ
Rahme gelemez her gün eylerim recâ
Dûr olmaz aynımda her subh-ı mesâ
Merhametsiz mürüvvet yâre ben

Rûzî âlem içre nâ-murad oldum
Ben bu illerden vefâ yok bildim
Çokların defterden ismini sildim
Başım olup gidem ne diyâre ben

Rûzî'nin "geçti" redifli üç haneden oluşan koşmasının son hanesi şöyledir:

"Rûzî yâr isterim tab'a muvâfık
Şimdi çoktur amma dilber-i müşfik
Ne lâzım emtâr, ne lâzım hak mak
Neyleyim gönlümün efkârı geçti."

Rûzî'nin, başka bir koşmasının ilk hanesi de şöyledir:

"Hoca dinlemeyiz lâf-ı guzâfı
(Men aref) dersinin i'lâlıyız biz
Okuduk hatmetdik "ayn", "şın", "kaf" ı
Mâzi, müstakbelin içmâliyiz biz"

Bibliyoğrafya:

Satoğlu, Abdullah, "Kayseri Şâirleri" s.10.
Deniz, Râsim, Öz. Kütüp. Seyyid Ömer Efendi Şiir Mecmuası varak, 52b. 37.

ÂŞIK HİCÂBÎ

19. yüzyıl halk şâirlerinin ünlülerinden olan Hicâbî Kayseri'lidir. Kayseri'de yazılmış cönkler ve mecmularda çokca şiirleri vardır. Hicâbî'nni şiirleri genel olarak iki kısımdır. 1. Hece vezni ile yazılmış şiirleri: adedi 26'dir. 2. Aruz vezni ile yazılmış şiirleri, sayısı 35'dir.

Hicâbî'nin şiirlerinde taşlama ağır basar, genellikle toplumda görüldüğü hataları ahlaksızlıkları, yolsuzlukları dile getirmiş böyle kişileri çekinmeden hicvetmiştir. O'nun başka bir özelliği de çokca destan yazması ve tarih düşürmesidir. Hicâbî'nin asıl adı Osmandır. Bunu bir şiirde şöyle açıklamaktadır:

"Bâb-ı keremin küşâdet bu bîçâre kemtere
Ref'-i hicâb eyleyüb Osman'a yolvir varayım"

Hicâbî'nin taşlamalarından bir örnek:

"Bizden selâm söylen âşık Hasan'a
Gurâb gibi "kah kuh" diye ötmesin
Durmayıp deheni her mah, her sene
Ördek gibi bulduğunu itmesin.

.....

Hicâbî'm ref olub çıktım zâhire
Hatmolup sühanim erdi âhire
Şâir diyemem olur olmaz şâire
Dâim hayfım çekip bizi unutmasın"

demektedir. Hicâbî'nin kocaklamalarından bir örnek:

"Bugün dâvâm vardır aşk bâzârında
Ün isteyen gelsin meydân isterim
Fasl-ı dâvâ için halk nazârında
Bir kafamın dengi merdân isterim

Bir hasım isterim cümleye lâyık
Mest-i elest olmuş olmaya ayık
Meydân-ı hünerde dâvâya lâyık
Tilki, çakal değil arslan isterim.

Kimdir o, kim benimle dâva kıla
Gavvas olup aşkın bahrına dala
Nice şâirlerle imtihan ola
Hünerment sahibi irfân isterim

Hicâbî'yem fehmeylerim zamirden
Benim pervam yoktur zeyd'den amirden
Serttir asla dönmez taşta, demirden
Nizâma dayanır kalkan isterim"

Hicâbî'nin Gazellerinden bir örnek:

Ferâğat eyle gel gönlüm vefâsız yâri neylersin
Sana yâr olmayan ol gamzesi gaddân neylersin

Sen ol Baykû gibi ebsem var ol derdini fikreyle
Sana vîrâ elvirmez mi kim galzân neylersin

Kol eden hâmeyi kadrin bilür yok söyleme beyhûde
Sukût-buş ol zirâ eğlenmedik eş'ârı neylersin

Sana Mevlâ kerimdir derdiment Hicâbî sabreyle
Âyân olmayan dünya içün sim üzeri neylersin

Bibliyoğrafya :
Uraz. Murat, "Halk Edebiyatı Şiir ve Dil örnekleri", 1933, İst. s.21 — 387.
Sevük, İsmail Habib, "Edebiyat Bilgileri" 1942, İst. s. 228.
Dağlı, Muhtar Yahya "Beşiktaşlı Gedâyî" 19 İst. s.
Türk Dili ve Edebiyatı Ans. Cilt. 4.S.
Deniz Râsim. Öz. Küt. 7 Numaralı cilt. varak. 94 b

Koşma

Niçün kimin buyup kimin yakarsın
Çar-köşede üçyüz altmış hanın var
Malım yoktur deyü kayğu çekersin
Mücevher mâdeni kırk kârhânen var

Derman olur derler, merd olan derde
Derman olmaz sırrın açma nâmerde
Kaydolmuş defterde Rum-Kayser'de
Yoksa benim gibi kaç divânen var

Yanaşma İblis'e iman kabtırın
Râh-ı Haktan kendü kendün sabtırın
Boynuna takmağa zencir yabtırın
Anlaşıldı gizli tımarhânen var

Çar-anâsından maya alındı
"İllâ" diyen evvel Hak'da bulundu
Kudret kalemiyle tahrir olundu
Himmetî kadere ne bahânen var.

Himmetî'nin aruzla yazılmış şiirlerinden örnek:

Kalenderî

Hoşlandı canım gayetle Eğribucaktan
Onbeş gün evvel üzümü yetişti sıcaktan

Razğı üzümü hem karaburcu ile dirmit
Gösterdi ezel salkımı olmuş olacaktan

Herkim ki, var geçmişinin canına değsin
Bir kâse su versin bize karlu kuyucaktan

Sivritepenin karları da olsa dayanmaz
Bir kıtmir gelip pehlemizi kaptı ocaktan

Bir bağ ki, ana girmez ise tırtılı-zâde
Mandıza çekin kahve kurusu bağacaktan

Nasibi anın yedi ise âfiyet olsun
Vah yazık anı bir gün asarlar o bucaktan

Hırkaya başın çekmek ile başa çıkmaz
Bitirmeye bak Himmetî batkın alacaktan

Bibliyoğrafya:

Sataoğlu, Abdullah, Kayseri Şâirleri, s.65 — 67.
Deniz, Râsim, Öz, Kütüp, Seyyid Ömer Efendi, Şiir Mecmuası varak, 26a, 52b, 45b, 49b, 34b, 36a, 42b, 57b, 58a, 47b, 69b, 66a, 82b, 70 — 71b, 69a, 57a
Deniz, Râsim, Öz, Küt, Yazma Emrah kitabı varak, 93.

ÂŞIK HİMMETÎ
(1811 – 1891)

19. yüzyıl halk şâirlerinden olanHimmetî, Kayseri'nin İsaağa mahallesinde doğdu. Seksen yaşında iken Kayseri'de vefat etti. Himmeti, elinde sazı, dilinde sözü birçok yerleri gezmiş ve bir ara hacca da gitmiştir. Kayseri Şâirleri" kitabına iki koşması alınan Himmetî'nin elimizde halen yazılmış 14 koşması ve aruzla yazılmış 7 şiiri mevcuttur.

ERKİLETLİ ÂŞIK HASAN
(1771 – 1856)

Erkilette 1771 yılında doğduğu tahmin edilen âşık Hasan uzun bir ömür sürdükten sonra yine doğduğu olan Erkilette vefat etmiştir. Kuvvetli bir medrese tahsili yaptığı şiirlerinden anlaşılan Şâirin bir hûrç dol seçme şiirleri, bastırılmak üzere İstanbul'a götürüldüğü halde, şiirlerde, şiirleri götüren den de haber alınamamıştır. Bu âşık Hasan için büyük talihsizliktir. Ayrıca Nâfiz Soysal isimli ilk okul öğretmeni'nin üç formalık "Âşık Hasan" kitabı da, yanlışlıklar ve eksikliklerle dolu olduğu gibi, büyük şâir Hasan için "din ve taassub çerçevesinden kurtulamamış" hükmü de, gerçeği yansıtmamakta, bilgisizliğin, ön yargının bir ifadesidir.

Erkiletli Âşık Hasan, muasırı olan Seyrânî, Dadaloğlu gibi büyük irlerden hiçte geri değildir. Belki birçok onularda onlardan da ileri durumdadır. Şâir hemen her konuda ve her san'atı mükemmelen kullandığı gibi özelkle", cinas, muamma, destan ve koşma "sahasında oldukça başarılıdır. Âşık Hasan yalnız halk edebiyatı tarzınlaki şiirlerde değil, aruzla yazdığı, dil ve edebiyatı tarzındaki şiirlerinde de, oldukça başarılı bir şâirdir. Bundan nlaşıldığına göre Âşık Hasan kuvvetli bir medrese tahsili yapmıştır;

Erkiletli Âşık Hasan'ın Şiirlerinden Örnekler:

Türkü

Erkilet gunaydın gölge bürümez
Sevmeli güzeli bağ arasında
Anda gezenlerin ömrü fârimez
Beslenir yüreği yağ arasında

Erkilet güzeli bağlar bozuyor
Kirpikleri kalem olmuş yazıyor
Akranları sürü sürü geziyor
Baktım benim dostum yoğ arasında

Ak eline elvan kınalar yakmış
Elâ göze siyah sürmeler çekmiş
Erkilet güzeli seyrana çıkmış
İllâ bir suna var ağ arasında

Gidin dilberler hep durmayın gidin
Âşıkın derdini beraber yedin
Siz bahçede, bağda sefalar edin
Hasan âh eylesin dağ arasında.

Âşık Hasan'ın koşmalarından örnekler; Şâir bütün koşma türleri basarıyla kullanılmıştır.

I. Zincirbent Koşma :

"Derısim bu okurum "amentü billah"
Cümlenin derdine O olur ilaç
İlâcın gönderir lutfundan İlah
Kaldığın gördün mü hiç bir kulun aç"

II. Zincirbent Ayaklı Koşma :

Meşakkat-i cihan serimde mihman
Dedim gönül dedim eyleme heves
Olma mülevves
Mülevves olanlar olur mu insan
Yâ rafîzî olur yâ olur teres
Anlar isen ses
Sesten anlar isen karış irfana
Gelen gitmek için derler cihana
Unutma bu sözü dâim insana
Adüvv-ü ekberdir İblis-i hannas
Ne bilsin bu nas
Nas birhırsa düşmüş encâmı n'ola
Cümlesi HallakOtan sebeb kul kula
Sıtkıle arayan Mevlâ'sın bula
Anı fehmeylemez câhil-i nekes
Ne bilsin herkes
Herkes bir sevdâda gezerler müdâm
Kimi gammâk, kimi eyler ihtişâm
Ey Hasan fenadan bu olur encâm
Murğ-ı can uçar da, boş kalır kafes
Kesilir nefes.

III. Cinaslı Koşmalarına Örnek :

"Gayrı keder etme yâr için için
Her fırsat buldukça gül böylesine
Yâ niçin ağlarsın yâr için için
Ağlama ben gibi, gül böylesine
.....
Bugün birden beşe çıktı yüz azar
Isyanım ne bana eylen yüz azar
Kaşın yıkar, çehre eğer yüz azar
Hışmet me HasanOa gül böylesine"

IV. Koşma

Yel esende ak gerdana dokunur
Salınır gerdanda tel döne döne
Rakibten kendini, kendin sakınır
Irğanır serinde yel döne döne
Dişleri inci lebler dönmüş hurmaya
Zülifleri dönmüş tele sırmaya
Ol hâk-i pâyine yüzler sürmeye
Nasip olsa gelsek yol döne döne.
Bu kaş, bu göz, bu edalar var sende
Kalır mı bir mecal bilmem ki, bende
Efendim vasfını eylerim günde
Ağzımın içinde dil döne döne
Mevlâm insaf versin bizim o yâre
Sinemin başına urdu bir yara
Eğer gider isen bizim diyara
Hasan olsun sana kul döne döne

Âşık Hasın'ın Taşlamalarına Örnek:

"Hasan derki zaman âhir zamandır
Şimdiki dilberler bütün mestandır
Kim yanına varsam bütün şeytandır
Kudurmuş kablana döndü ortalık"

Âşık Hasan'ın Muamma Şiirlerinden Örnek:

"İki gözlü çeşmesi var nûr ile
İşletirler dükkanları zor ile
Bir dükkanı doldurmuşlar dür ile
Kutusu var otuz iki pâreden"

Âşık Hasan'ın Divan Şiiri Tarzında yazdıklarına örnek:

DİVANÎ

Bezm o bezm, ahbâb o ahbâb ülfet o ülfet değil
Mey o mey, sâki o sâki, hâlet o hâlet değil

Bir mahalde dün dil-i dildârı gördüm ben yine
Yâr o yâr, âşık o âşık, gurbet o gurbet değil

Cân ü cânân arasında var idi can sohbeti
Can o can, cânân o cânân sohbet o sohbet değil

Hoş değildir dûr olalı senk-i râhından başım
Ser o ser, beyin o beyin, râhat o râhat değil

Bunca gördük bu fenâhın hoş günün nâhoş günün
Gün o gün, saat o saat, âdet o âdet değil

Ey Hasan bir efendiye bende idin bir zaman
Şah o şah, bende o bende, himmet o himmet değil.

GAZEL

Gözle rızâ-yı Mevlâ'yı lutf-ı Subhan gizlidir
Her Her bir şahısa itme guman ehl-i irfan gizlidir

Bir acib haldür anca fehmidemez her kişi
Şad-hezârân dost içinde nice düşman gizlidir

Hikmet-i Hallâk'ı seyrit idrâk irmez sun'ına
Bilme misin şir dahi ruğah gizlidir

Bîşumârdür dinle şâhım ol Hudâ'nın rahmeti
Gök-yüzünde ebr-ü siyah anda bârân gizlidir

Tâlib-i dünya olandan olma elin çek Hasan
Senin rızkın kande ise gelecek nân gizlidir.

KALENDERİ

Bir bencileyin var mı güzel sâhib-i icâd
Bir sencileyin var mı güzel cevrine üstâd

Bir bencileyin var mı güzel hâl-i mükedder
Bir sencileyin var mı güzel gamzesi cellâd

Bir bencileyin var mı güzel kadd-i bükülmüş
Bir sencileyin var mı güzel kâmeti tamşad

Bir bencileyin var mı Hasandı size yakın
Bir sencileyin var mı güzel bendenize yâd

Bibliyoğrafya :
Karamete, Kemalettin, Eski Erciyes Dergisi, Sayfa, 19 Ağustos, 1942, S. 585 - 59 Soysal, Nafiz, Âşık Hasan, Sümer matbaası, Kayseri 1944.
Satoğlu, Abdullah, Kayseri Şâirleri 2. bas. Sayfa, 47 - 49
Sökmen, Ahmet, "Aşık Hasan Ahmet Sökmen" Şiirler, Kayseri Sümur Mec. Deniz, Rasîm, Erciyes Dergisi Cilt..... sayfa.

ÂŞIK SEYRÂNÎ
(1807 – 1866)

19. yüzyılın en büyük halk şâirlerinden biri Seyrânîdir. Sünnî bir âileden olan Seyrânî aynı iman üzerine vefat etmiştir. Talihsizliği, İspartalı Seyrânî'nin şiirleri ile, kendi şiirlerinin karıştırılmış olması ve araştırmacıların Bektaşî itikadı üzerinde olması veya o tarafa meyyalları sebebiyledir.

O'nun şimdiye kadar yayımlanmamış olan bazı şiirleri tarafımızdan Erciyes Dergisinde ve Kayseri Kültür Dergisinde yayımlandı. Kayseri Kültür Dergisinde yayımladığımız bir destanı "yalvar" redifli olup bir hanesi söyledir:

"Her evliya hakkın serâseridir
Ricâl-i gâibler gezer yeridir
Hak habibullah'ın çâr-yâridir
Ebubekir, Ömer, Osman'a yalvar"

Bu hâneyi hiçbir Bektaşi şârii söylemez, ancak sünni bir şâir söyler.
Seyrânî'nin, son olarak bulduğumuz şiirinden örnek bir kıt'a:

"Dil odur paşa da olsa olmaya pirsiz
Birnutuk yâdetmez Seyrânî sırsız
Bahr-i muhit olsa kadri belirsiz
Baht-ı siyahına bakıp eğlenir."

demek süretiyle, sağlığında kıymetinin bilinmediğinden, talihsizliğinden yakınmaktadır.

Bibliyoğrafya :
Ulusoy, Haşim Nezihi," Develi (Everekli) Seyranî,"
Öztelli, Cahit," Dertli-Seyrânî"
Kasır, Hasan Ali, "Seyrânî,
Deniz, Râsim, Erciyes Dergisi, cilt..... S.
Deniz, Râsim, Kayseri Kültür Dergisi, cilt 1, s. 2-3,
Özdamarlar, Kadir, Erciyes Der. Cilt.....s.
Başaran, Bekir Oğuz, Erc. Der. cilt.....s.

Kayseri Halk Şâirleri'nden hepsini burada yazmak mümkün olmadığından adları şöyledir:

Erkilet Nahiyesine bağlı Hırka köyünden olan halk şâirleri : Gubârî, Taşan köyünden olan âşık Cemâlî, Kayserili Âbid, Nâil, Mes'ud, Meylî, Nâil bir köye ismi verilen 15. yüzyıl halk şâirlerinden Koyun Abdal'ı saymak lazımdır. Bilinen halk Şâirlerinden de : Didâri, Revâî, Gülşânî, Sıtkî, Mustafa, Hilmî, Kâşif, Esmer Hatun, Cingözüoğlu Seyit, Sâiloğlu, Dülger Muharrem Usta Ali Celâlettin, Hacı Baba, Hamdi Üçok, Behcet Kemal Çağlar, Bilgiç Dede, Tazalı âşık Ömer, Muhaddisoğlu Hacı, Tavlusunda Hicrânî, Ali Rıza Önder. Hasan Karaaslan, Servet Hacıpaşaoğlu, Mehmet Ateşoğlu, Mustafa Necati Karaer, Feridun Sezgin, Kemal A. Şen, Abdullah Satoğlu, Refik İmren, H. Sami Bolak.

DADALOĞLU

19. yüzyılda Kayseri'de yetişen halk şâirlerinden olan Dadaloğlu yazları Pınarbaşı kazasına bağlı Sindel köyü'nde oturan Avşar obasındadır. Avşarlar, kışları Adana, Mersin yörelerine, yazları da Pınarbaşı yaylalarında gezginci bir hayat sürmekte idiler. Devlet, bazı sebeblerle bunları kontrol etmek istediğinden, iskana tabi tuttu. Fakat Avşarlar, yerleşim hayata geçmek istemediğinden Devlet güçleri ile aralarında tatsız olaylar çıktı. İşte bu olayları dile getiren Dadaloğlu bir şiirlerinde şöyle der :

Kalktı göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.

Belimizde kılıcımız Kirmani
Taşı deler mızrağımız temreni
Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman Patışahın dağlar bizimdir

Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir.

Dadaloğlu'nun asıl adı Veli'dir. Dadaloğlu'nun babası da, kendisi gibi şâiri olan Âşık Musa'dır. Şâir bir âileden gelen Dadaloğlu'nun Avşarların ile gelen beylerinden Yusuf Ağa'nın Sivas'ta yakalanıp idam edilişi üzerine söylediği şiir çok mânidardır:

Aşağıdan Yusuf Paşa'm geliyor
Düşmanına karşı koyun merd olur
Şahin kocasa da vermez avını
Aslı kurt yavrusu gene kurt olur

Arap atlar yağma oldu arada
Fitiller işliyor azgın yarada
Bana derler ne gezersin burada
Ölenece yüreğime dert olur

Küheylanım yedim yedim yedeler
Olanca malıma talan ederler
Heves-güves yaptırdığım odalar
Korkarım ki düşman konar yurt olur

Dadaloğlu'm der ki göründü dağlar
Aşiret kavgasın görenler ağlar
Ben öldüğüme kayırmam beğler
Zâlim düşman üstümüze mert olur.

Dadaloğlu'nun Yozgat'a iskan edilen Avşarlarla bulunduğu sırada söylediği bir şiiri ise şöyledir :

Çıktım yücesine seyran eyledim
Cebel önü çayır, çimen görünür
Bir firkat geldi de coştum ağladım
Al, yeşil bahçeli Kaman görünür.

Şaştım hey Allah'ım ben de şaştım
Devrettim Akdağ'ı Bozok'a düştüm
Yozgat'ın üstüne bir ateş saçtım
Yanar, oylum oylum duman görünür.

Biter Kırşehir'in gülleri biter
Çığrışır dalında bülbüller öter
Ufacık güzeller hep yeni yeter
Güzelin kaşında keman görünür

Gönül arzuladı Niğde'yi Bor'u
Gün günden artmakta yiğitin zarı
Çifte bedestenli koca Kayseri
Erciyes karşında yaman görünür

DadaloğluOm der de, zatıdan zatı
Çekin, eyerleyin gökçe kır atı
Görmek değil bizim elin muradı
Ağyâre gitmemiz fuman görünür.

Büyük halk şâiri Dadaloğlu'nun en çok sevdiği iki şey" kır at ve güzel'dir. İşte bunlar için söylediği birkoşması:

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Severim kır atı, bir de güzeli
Değip onbeyine kendim bileli
Severim kır atı, bir de güzeli

Atın beli kısa, boyu uzunu
Kuru suratlısı, elma gözünü
Kızın iplik iplik süt beyazını
Severim kır atı, bir de güzeli

Atın höyük sağrı, kalkan döşlüsü
kalem kulaklısı, çekik başlısı
Güzelindal boylu, samur saçlısı
Severim kır atı, bir de güzeli

At koşu tutması çıktığı zaman
Yalı kavak gibi yıktığı zaman
At dört, kız onbeşe yettiği zaman
Severim kır atı, bir de güzeli

Dadaloğlu'm hile yoktur işimde
Yiğit olan, yiğit görür düşünde
At dördünde, güzel onbeş yaşında
Severim kır atı, bir de güzeli

Bibliyoğrafya :

Fındıkoğlu, Ziyaeddin, Hakimiyet-i Milliye "Bir Mısra Münasebetiyle" 15 Şubat
Yalman, Ali Rıza, Tarsus Gazetesi Nisan 1928 sayıları.
Halk Bilgisi Haberler Mecmuası, 1, Cilt, Sayf : 104 - 105, 1928
Yalman, Ali Rıza, Cenupta Türmen Oymakları 1931 - 1939
Toros, Taha, 19. asır Çukurova Saz Şâiri Dadaloğlu, 1941
Kutsi, Tahir, Dadaloğlu, Toker Yayınları, 1975.
Okay, H. Nezihi, Dadaloğlu Hayatı ve Deyişleri Emek Yayınevi Ank. 1959
Gürgen, Fevzi, Dadaloğlu ile Türkmen GÜzeli, Pak Neşriyet 1958.
Öztelli, Cahit, Köroğlu, Dadaloğlu, Varlık Yayınları 1953.
Öztelli, Cahit, Üç kahraman Şâir Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu, Milliyet, Yayınları
Özdemir Ahmet Z, Avşarlar ve Dadaloğlu, Dayanışma yayınları 1985.